

Тетяна ІЩУК,
старший викладач кафедри міжнародної комунікації факультету туризму
Ужгородського національного університету
(Україна, Ужгород) ttischuk@mail.ru

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК НЛП НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті йдеться про наукові та методологічні основи нейролінгвістичного програмування. Автор проводить аналіз наукової бази НЛП та дає визначення специфічних термінів, що використовуються в НЛП. У статті проводиться аналіз загальних принципів використання технологій і моделей НЛП у процесі навчання іноземних мов у немовному вузі.

Ключові слова: нейролінгвістичне програмування, «карта», пресупозиції, рапорт, ефективне навчання, сприйняття навчального матеріалу.

Лит. 7.

Tetyana ISHCHUK,
Senior Teacher of the International Communication Department, Faculty of Tourism,
Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod) ttischuk@mail.ru

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF NEUROLINGUISTIC PROGRAMMING AND NLP TECHNOLOGY AT THE ENGLISH LESSONS

The article deals with the scientific and methodological foundations of Neurolinguistic Programming. The author systematizes theoretical and conceptual foundations for analyzing scientific basis of NLP, defines specific and original characteristics of NLP. The general principles of the NLP technology at the English Lessons have been analyzed.

Key words: Neurolinguistic Programming, «map», presupposition, rapport, effective training, perception of educational material.

Ref. 7.

Татьяна ИЩУК,
старший преподаватель кафедры международных коммуникаций факультета
туризма Ужгородского национального университета
(Украина, Ужгород) ttischuk@mail.ru

К ВОПРОСУ О МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВАХ НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПРОГРАМИРОВАНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНИК НЛП ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье идет речь о научных и методологических основах нейролингвистического программирования. Анализируется научная база НЛП, даются определения специфических терминов, используемых в НЛП, проводится анализ общих принципов использования технологий и моделей НЛП в процессе обучения иностранному языку в неязыковом вузе.

Ключевые слова: нейролингвистическое программирование, «карта», пресуппозиция, рапорт, эффективное обучение, восприятие учебного материала.

Лит. 7.

Постановка проблеми. Забезпечення глибокими знаннями майбутніх фахівців туристичної індустрії нерозривно пов'язане з вивченням іноземних мов. Сьогодні вже йде мова не тільки про читання літератури за фахом, але й про глибокі знання історії, культури, традицій та звичаїв інших країн, про можливість вільно спілкуватися та вести дискусії іноземною мовою. Сучасний період розвитку суспільства, рівень його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. В свою чергу, підготовка висококваліфікованих спеціалістів нерозривно пов'язана з активізацією процесу навчання на заняттях з іноземної мови. Отож, перед викладачами вищих навчальних закладів постає завдання пошуку нових, нестандартних та більш дієвих засобів навчання.

Аналіз досліджень. Детальний аналіз особливостей застосування технік та прийомів НЛП у різних сферах життєдіяльності людини свідчить, що цей метод впливу на мислення, емоції та поведінку людини є надзвичайно ефективним, іноді непередбачуваним, таким, що може суттєво міняти погляди та переконання самої людини.

Процес моделювання прийомів успішного спілкування, пізніше названий нейролінгвістичним програмуванням, започаткували Річарда Бендлер та професор лінгвістики Каліфорнійського університету Джон Гріндер на початку 70-х рр. XX ст. Вони не створили принципово нового вчення чи науки, вони лише проаналізували досвід успішних психотерапевтів, психологів, гіпнотизерів; виділили ключові чинники їхнього успіху у спілкуванні; інтегрували основні психологічні теорії та додали результати власних досліджень та спостережень за поведінкою інших людей у комунікативному процесі. Інакше кажучи, підмітили й виокремили засоби та найефективніші інструменти психологічного впливу на людину.

Узагальнивши теоретичні й практичні напрацювання західних спеціалістів з НЛП (С. Андреас, С. Бавістер, К. Бертон, Б. Боденхаммер, Р. Броді, А. Вікерс, Д. Делозьє, Р. Ділтс, Б. Зайдл, Л. Кемерон-Бендлер, Д. Молден, Д. О'Коннор, Г. Олдер, Р. Реді, В. Сатір, Д. Сеймор, Т. Стил, П. Хатчинсон, Б. Хезер, С. Хеллер, М. Холл) та російських (А. Бакіров, Н. Владиславова, Д. Воеділов, Т. Гагін, С. Ковальов, С. Уколов) можна дійти висновку, що в основі популярності НЛП лежить використання феномена «взаємодії трьох» – свідомості, підсвідомості та реальності.

Слід зазначити, що україномовний варіант нейролінгвістичного програмування зараз тільки починає розроблятися: майже повністю відсутня література, не визначені термінологічні еквіваленти, спецкурси з НЛП є складовою лише деяких державних вишів.

Метою статті є структурна презентація матеріалів представлених у закордонній, російськомовній та вітчизняній науковій літературі для створення системного уявлення про науково-методологічні засади нейролінгвістичного програмування, а також у визначенні особливостей застосування ефективних прийомів та технік НЛП на заняттях з іноземної мови у неможовому виші.

Основними завданнями статті є: аналіз наукових джерел, що складають методологічне підґрунтя НЛП; висвітлення базових принципів НЛП; визначення ролі та місця прийомів та методик НЛП в процесі навчання та вивчення іноземної мови; узагальнення принципів дії й методів НЛП та моделей роботи на заняттях з іноземної мови у неможовому виші.

Об'єктом дослідження є науково-методологічні засади НЛП як одного з найефективніших методів навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Нейролінгвістичне програмування – це система опису структури суб'єктивного досвіду, що пояснює специфіку кодування набутої інформації, це модель спілкування, яка ґрунтується на виявленні та використанні стандартів мислення, це також комплекс технік і принципів, на основі яких моделюються ефективні стратегії мис-

лення й поведінки. У назві «нейролінгвістичне програмування» частина «нейро» (грецьк. *neuron* – нерв) вказує на те, що для опису реального досвіду людини необхідно знати та розуміти «мову мозку», тобто ті процеси, що відповідають за зберігання та передачу інформації; частина «лінгвістичне» (лат. *lingua* – мова) акцентує увагу на ключовому значенні мови в процесі опису особливостей механізмів мислення та поведінки під час самої комунікації; а частина «програмування» (нім. *programmieren* – складати програми) – свідчить про системність розумових процесів та поведінки.

Сьогодні НЛП широко використовується у політичній сфері, рекламі, торгівлі – там, де за його допомогою намагаються проникнути у підсвідомість і, змінивши чи трансформували думки, погляди чи ідеали зумовити таку поведінку окремої людини, групи чи мас, яка б максимально сприяла власним інтересам маніпуляторів. Ефект застосування НЛП полягає в тому, що об'єктивні впливи не нав'язують певну думку, а штучно створюють інформаційний контекст, який стимулює так зване «самостійне» формування необхідних думок та висновків. Довга тривалість цього ефекту зумовлена тим, що об'єкти впливу вважають нав'язані їм думки власними.

НЛП – це не просто набір технік чи прийомів впливу на підсвідомість, це велика сила, здатна міняти людей, їх думки, наміри та дії, яка має як негативний, так і позитивний вплив на людську особистість. Все залежить від того, в чийх руках вона знаходиться та які цілі переслідує маніпулятор. Недарма першими, хто зацікавився НЛП стали спецслужби різних країн.

За допомогою технік НЛП можна чинити як зло (зомбувати, підбурювати на протиправні дії, створювати міфічні образи, блокувати позитивну активність), так і добро (знаходити спільну мову під час переговорів, мобілізувати людей до виконання позитивної діяльності, зосереджуватись на намічених цілях, спрямовувати сили на досягнення поставленої мети). Це лише проблема моралі і все залежить від позиції та намірів того, хто застосовує ці технології для впливу на людину. Це як ніж, що в умілих руках майстра перетворює дерев'яний цурпалок на чарівну шкатулку чи статуетку, та може стати зброям вбивства, потрапивши до рук невірної людини.

Масовий інтерес політиків до цих технологій виник після передвиборчої кампанії Р. Рейгана, у якій активно використовувались техніки НЛП. На пострадянському просторі технологією НЛП скористався Б. Єльцин в своїй першій передвиборчій кампанії. Гасло «Голосуй, бо програєш!» забезпечило йому перемогу на виборах (застосовано лише два прийоми НЛП: прийом псевдовибору та штучного обмеження вибору).

З часом технології нейролінгвістичного програмування стали складовими кожної виборчої кампанії в кожній державі. В Україні протистояння між політичними таборами набуло катастрофічного загострення, а використання російськими ЗМІ маніпулятивних технологій НЛП, що впливають на свідомість людей, призвело до зомбування частини населення країни. Сумні події на сході України, які забрали сотні життів, спричинили чвари в родинах, створили ситуації, в яких навіть близькі люди не розуміють і не усвідомлюють, що стали просто жертвами чужої маніпуляції – все це приклади застосування прийомів НЛП.

Як бачимо, у політиці, як і в бізнесі, наміри ініціатора застосування технологій НЛП не завжди позитивні, тому їх намагаються старанно приховати. В практиці медичного психологічного консультування обов'язковим є ознайомлення клієнта з основами нейролінгвістичного програмування перед їхнім використанням. Будь-яка зміна в системі поглядів чи світогляді людини повинна нести позитив, робити її кращою, піднімати на вищий щабель розвитку, органічно поєднуватися з іншими складовими системи: найближчим оточенням, соціальною групою, суспільством загалом, і ні в якій мірі не шкодити самій людині.

Застосування технік НЛП у навчанні не є прихованим і носить позитивний характер, оскільки має на меті змінити сам підхід до навчання. Як ефективний засіб впливу на мислення, емоції та поведінку людини НЛП надає в розпорядження викладача технічні засоби та навички, що сприяють самовдосконаленню особистості; демонструє позитивний погляд на систему загальнолюдських цінностей, змушує повірити у власні сили, в потенціал міжособистісного спілкування. НЛП дає ключ до розуміння духовної сторони людського буття, що виходить за рамки нашого особистого досвіду. Його ціль полягає не тільки в самовдосконаленні, але й у накопиченні мудрості. Шкода, що цей потужний засіб впливу на мислення, емоції та поведінку людини, не використовується у повній мірі у процесі навчання та формування особистості з високими моральними принципами та глибокими знаннями. А про створення експериментальних груп, як у навчальних закладах Європи та США доводиться тільки мріяти.

Ще у вступі до першого тому «Нейролінгвістичне програмування» Роберт Б. Ділтс, Річард Бендлер, Леслі Камерон-Бендлер, Джон Гріндер та Джудіт Де Лозьє зазначали: «Якщо інструменти, створені НЛП, отримають своє застосування також й у інших дисциплінах (крім психотерапії)... ми зможемо ще за свого життя бути зачаровані дивами, які будуть такими ж надзвичайними і вражаючими як і висадка людини на Місяць... Відкриються нові перспективи для вирішення проблем у таких сферах як екологія, громадянські права, права людини та права жінок... тоді ми зможемо впливати на окремі елементи та передбачати, давати людським істотам право на людяність та суб'єктивно оцінювати, які можливості відкриває нам творчий процес» [4, 79].

Як бачимо, НЛП набуло широкого застосування в бізнесі, в комунікації, навчанні, мистецтві, творчості, терапії, консультиванні, тобто скрізь, де найбільш інтенсивно задіяні ресурси людського мислення і поведінки, адже кожна людина – це «дивовижний пристрій для опрацювання інформації». Вона може швидко навчатися, сприймати та запам'ятовувати нову інформацію, її мозок здатний миттєво реагувати, особливо в екстремальних умовах. Дитина, яку кидають до басейну, мобілізує всі наявні свідомі й підсвідомі ресурси, впливає і тримається на воді, діти, що розмовляють різними мовами розуміють один одного та швидко, без особливих зусиль запам'ятовують необхідні для комунікації слова на угорській, українській та російській мовах. Більше того, без особливих зусиль «переключаються» на мову співрозмовника. Яскравим прикладом є Закарпаття, де переплелись не тільки традиції, але і мови багатьох народів.

Це нагтовхує на думку, що і у процесі навчання іноземних мов викладач може допомогти студенту (суб'єкту впливу) швидко змінювати світобачення за допомогою застосування технік НЛП. Штучне створення – імітація екстремальної ситуації чи нагнітання навколо неї емоційних пристрастей стимулює роботу мозку об'єкта в екстремальному режимі. Так під час телевізійних політичних токшоу погляди учасників міняються кардинально до закінчення передачі. Міняються погляди та ставлення студентів до самого процесу навчання і під час заняття з іноземної мови, якщо викладач знаходить підходящий «ключик», організовує процес навчання таким чином, що студент сам за власним бажанням активізує свою діяльність.

Наведемо приклад штучного створення подібної ситуації на занятті з іноземної мови на факультеті туризму в Ужгородському національному університеті. Вже стало традиційним на заняттях з англійської мови читання чи слухання текстів про Великобританію. Тому повідомлення про перегляд новин про дану країну студенти сприйняли байдуже. Проте у процесі роботи ставлення студентів змінилось, а подана інформація викликала живий інтерес (для роботи викладач обрав BBC News «Stonehenge Tunnel»), EPISODE 141203 / 03 DEC

2014). За надзвичайно короткий проміжок часу всі студенти не тільки освоїли нову лексику, переказали текст, але й спробували самі у ролі диктора озвучити новини. Застосування механізму впливу на всі «репрезентативні системи» (канали сприйняття інформації) студентів пришвидшило сам процес навчання, удосконалило його, перетворило на задоволення.

Не менш важливу роль у процесі навчання відіграють і стосунки, що складаються між викладачем та студентом. У будь-яких позитивних стосунках людей встановлюється певний зв'язок. Для характеристики типу зв'язку у психології існує таке поняття як рапорт (фр. *rapport* – повідомлення, відношення, зв'язок), без якого неможливе здійснення ефективної комунікації, який характеризується наявністю взаємних позитивних емоційних відносин і певною мірою взаєморозуміння. Контактуючи з іншими людьми, ми йдемо звичайно двома шляхами: концентруємося на відмінностях, які існують між нами, або на схожості, злагоді чи подібності. Ситуація рапорту безпосередньо пов'язана зі схожою гучністю голосу, темпом мовлення, словесним рядом, зворотами. Це означає, що почуття, думки, інтереси людей знаходяться у гармонії, що вони є опорою один для одного. Люди підсвідомо підлаштовуються один під одного. За допомогою технік НЛП викладач може робити це свідомо та ціленаправлено.

Використання НЛП на заняттях з іноземної мови має свої особливості, оскільки дію спрямовують не стільки на окрему людину, скільки на групу людей. Тому встановлення рапорту ускладнене тим, що викладачу (ініціатору впливу) необхідно одночасно підлаштовуватися до значної кількості осіб, яким притаманні різні характеристики. Тому створення атмосфери довіри, комфорту, легкості між викладачем та студентом є запорукою успішного проведення заняття, основою для кращого засвоєння навчального матеріалу. На Заході навіть навчають техніці рапорту для успішного ведення бізнесу, для покращення взаємовідносин між працівниками та клієнтами. Викладач, який розуміє значення рапорту та використовує його у процесі комунікації має змогу легше контактувати зі студентом, та і саме спілкування стає приємним. Навіть критика сприймається легше: студент, і викладач готові до змін.

Слід відзначити, що застосування технік НЛП сприяє не тільки розвитку студентів, але й самого викладача. Адже під час підготовки до заняття він має враховувати індивідуальні особливості групи та окремих студентів, знати достеменно особливості репрезентативних систем сприйняття. Лише викладач, що постійно вдосконалює власну педагогічну майстерність, займається пошуком нових ефективних прийомів та технік навчання може досягти високих результатів. Нейролінгвістичне програмування ґрунтується на певній системі базових пресупозицій, загальних принципів, розуміння яких є необхідною умовою успішної і ефективної роботи. Засновники НЛП розглядають всі технології, техніки й моделі НЛП як прояв базових пресупозицій у різних контекстах людської життєдіяльності [4, 78].

Пресупозиції – це базові принципи нейролінгвістичного програмування, в основу яких покладено узагальнення закономірностей функціонування (особливостей сприйняття, специфіки поведінки) людини в навколишньому світі; твердження, ідеї, думки, що сприймають як аксіоми, на віру, без доказів для того, щоб надати сенсу комунікації. На думку фахівців НЛП (Б. Боденхаммер, М. Холл), саме пресупозиційний набір аксіом лежить в основі усієї системи методик, припускень і навиків. Наші уявлення – так звана «карта», утворюються за формулою: відчуття – сприйняття – осмислення – уявлення. Уявлення людини про зовнішні процеси приблизне і нагадує «карту», а реакції людей відповідають їхнім внутрішнім «картам». Нейролінгвістична «карта» – складна система, на яку суттєво впливають різні психологічні «фільтри»: переконання, ідеали, цінності, установки, міфи, спогади, мова. Специфіка та неповторність «карти» навколишнього світу кожної людини значною мірою

Щоб якомога ефективніше використати ідеї НЛП викладач повинен не тільки володіти основами НЛП, але має знати, чого хоче досягти, мати чітке уявлення про передбачуваний результат у будь-якій ситуації; бути тактовним і уважним, вміти тримати свої почуття відкритими, що в свою чергу дасть змогу студенту переконатися у щирості його намірів; мати досить такту і гнучкості, щоб наполегливо змінювати свої дії доти, доки не отримає бажаного результату. Це дасть можливість викладачу підвищити здатність до навчання та пізнання; ставити цілі, які самі по собі максимально збільшують шанси на досягнення бажаного результату; налагоджувати міцні й ефективні відносини з людьми; підвищити чутливість і сприйняття, що дозволить розрізняти найтонші відтінки поведінки та стану людей і збільшить продуктивність спілкування; розвинути гнучкість; навчитися ефективно керувати людьми, створюючи атмосферу, що сприяє погодженій і продуктивній роботі; навчитися керувати власними думками і почуттями, що дасть можливість контролювати емоції; проникнути у власну підсвідомість, що сприятиме максимальному використанню внутрішніх творчих ресурсів.

Висновки. Ціль освіти – розвивати розумові здібності студента таким чином, щоб він мав змогу розкрити весь потенціал свого тіла, розуму, духу, використати свої найкращі особисті якості. Жодна система освіти не може забезпечити вирішення цих завдань без усвідомленої самим студентом необхідності зробити це, без його психологічної готовності до додаткових зусиль, без його цілеспрямованості. Техніки НЛП дають змогу свідомо міняти себе та своє ставлення до навчання, до життя, до навколишнього світу, ставати кращим, збагачуватись духовно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бендлер Р. Рефрейминг / Р. Бендлер, Дж. Гриндер ; [пер. с англ.]. – Воронеж, 1995. – 256 с.
2. Бендлер Р. Гриндер Дж. Структура магии (в 2-х томах) / Р. Бендлер ; [пер. с англ.]. – СПб., 1993. – Т. 1. – 201 с. – Т. 2. – 201 с.
3. Бендлер Р. Семейная терапия / Р. Бендлер, Дж. Гриндер, В. Сатир. – Воронеж, 1993. – 128 с.
4. Волкер В. Проект НЛП : Исходный код / В. Волкер. – М. : «Маркетинг», 2002. – 220 с.
5. Деркс Л. Сущность НЛП. Ключи к личностному развитию / Л. Деркс, Я. Холландер. – М. : «КСИ+», 2000. – 704 с.
6. NLP in Business and Life. Copyright © Ken Strong PLR Acquired by White Dove Books 2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.whitedovebooks.co.uk>
7. Ten Of The Coolest, Most Powerful & Useful NLP Techniques I've Ever Learned by Jamie Smart ©2006 Jamie Smart [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.saladltd.co.uk

REFERENCES

1. Bendler R. Reframing / R. Bendler, J. Grinder ; [per. s angl.]. – Voronezh, 1995. – 256 s.
2. Bendler R. The Structure of Magic / R. Bendler, J. Grinder ; [per. s angl.]. – SPb., 1993. – T. 1. – 201 s. – T. 2. – 201 s.
3. Bendler R. Family Therapy / R. Bendler, J. Grinder, V. Satir. – Voronezh, 1993. – 128 s.
4. Volker V. Draft NLP: The source code / V. Volker. – M. : «Marketing», 2002. – 220 p.
5. Derks L. The Essence of NLP. The Keys to Personal Development / L. Derks, J. Hollander. – M. : «КСИ+», 2000. – 704 p.
6. NLP in Business and Life. Copyright © Ken Strong PLR Acquired by White Dove Books 2006 [Elektronnij resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.whitedovebooks.co.uk>
7. Ten Of The Coolest, Most Powerful & Useful NLP Techniques I've Ever Learned by Jamie Smart ©2006 Jamie Smart [Elektronnij resurs]. – Rezhym dostupu : www.saladltd.co.uk

Статтю подано до редакції 1.05.2015 р.